

ანტიკრიზისული პროგრამის მაკროეკონომიკური ორიენტირები

მსოფლიოში მიმდინარე ეკონომიკური კრიზისის შედეგად ყველაზე მძიმე მდგომარეობაში აღმოჩნდნენ მსხვილი ინდუსტრიულად განვითარებული ქვეყნები, რომლებიც მსოფლიო გლობალიზაციის მასშტაბებს და ძირითად მიმართულებებს განსაზღვრავენ. პატარა სახელმწიფოები, რომლებიც შედარებით ნაკლებად ინტეგრირებულნი არიან მსოფლიო ეკონომიკაში, ჯერჯერობით მთელი სიმწვავეით არ გრძნობენ გლობალური კრიზისის გავლენას, თუმცა ბოლო დროს ამ ჯგუფის ბევრი განვითარებული ქვეყანა დეფოლტის ზღვარზე აღმოჩნდა. საქართველოში ფინანსური საფრთხეები მსოფლიო კრიზისამდე დაფიქსირდა, თუმცა იგი მნიშვნელოვნად გაღრმავდა აგვისტოს ცნობილი მოვლენების შემდეგ. ქვეყნის ხელისუფლებამ მოგვიანებით, მაგრამ მაინც აღიარა, რომ «ერთი წლის წინ ბევრად უფრო ადვილი ცხოვრება გვექონდა», შექმნილი ვითარების ობიექტური შეფასება მაინც არ ხდება. ფაქტობრივი მდგომარეობა საგანგაშოა: საკრედიტო ბაზარი თითქმის პარალიზებულია, კომერციული ბანკების უმეტესობას ლიკვიდურობის პრობლემა გააჩნია, იზრდება გადახდისუნარო კრედიტორთა რიცხვი, გარედან თანხების მოზიდვა გართულებულია, სამუშაოდან დათხოვნილია ათასობით თანამშრომელი და ეს პროცესი კვლავაც გაგრძელდება, თუ არ იქნა გატარებული გააზრებული ანტიკრიზისული ღონისძიებები.

საბანკო სექტორში მიმდინარე ნეგატიურმა პროცესებმა პრობლემები შეუქმნა ქვეყნის ეკონომიკის თითქმის ყველა სფეროს, განსაკუთრებით კი მშენებლობის სექტორს. ახალი მშენებლობები თითქმის გაჩერდა, აშენებული ბინების რეალიზაციის მაჩვენებელი მკვეთრად დაეცა, დეველოპერულ კომპანიებს სერიოზული ფინანსური პრობლემები შეექმნათ, დაიწყო უძრავ ქონებაზე ფასების დაცემის პროცესი, ამ სფეროში კრიზისმა აშკარად გამოკვეთილი სახე მიიღო. რთული მდგომარეობაა ტურიზმის სფეროში. გლობალურმა კრიზისმა აღნიშნული სფერო მთელს მსოფლიოში დააზარალა. მათ შორის, საქართველოშიც. პრობლემები შეექმნა მატერიალური წარმოებისა და არასაწარმო სფეროს

თითქმის ყველა დარგს. უცხოეთიდან ფიზიკურ პირთა მიერ გადმორიცხული თანხის მოცულობა (დახმარება) მნიშვნელოვნად შემცირდა, უმუშევართა რიცხოვნობა იზრდება, შემცირდა გაყიდვების მოცულობა თითქმის ყველა სფეროში, სავაჭრო ობიექტების საკმაოდ დიდი ნაწილი დაიხურა ან დახურვის პირასაა. ყველაფერი ეს სამწუხარო რეალობაა, რომლის მაკროეკონომიკური ციფრებით და მახასიათებლებით შელამაზება მხოლოდ ზიანის მომტანი იქნება.

საგულისხმოა, რომ ქვეყანაში დაიწყო ფიქრი და მოქმედება ანტიკრიზისული პროგრამის შემუშავების მიმართულებით. პარლამენტში შეიქმნა ანტიკრიზისული საბჭო, მთავრობამაც გააკეთა განცხადება ანტიკრიზისული პროგრამის შემუშავების შესახებ, მაგრამ დღემდე ოფიციალური ფორმით შედგენილი არანაირი სახის სახელისუფლო ანტიკრიზისული პროგრამა ბუნებაში არ არსებობს და თუ არსებობს, იგი საზოგადოებისათვის უცნობია. მეცნიერულად დასაბუთებული კომპლექსური ანტიკრიზისული პროგრამის შემუშავებაში მონაწილეობა უნდა მიიღოს როგორც სახელისუფლებო სტრუქტურებმა, ასევე ბიზნეს წრეებმა, მეცნიერებმა, ექსპერტებმა, არასამთავრობო სტრუქტურებმა, მასმედია და ა.შ. სწორედ ამ მიზანს ემსახურება ქვემოთ მოყვანილი ჩვენი მოკრძალებული წინადადებები.

ანტიკრიზისული პროგრამის შედგენას წინ უნდა უძღოდეს მისი რეალიზაციის უზრუნველმყოფელი თეორიულ-მეთოდოლოგიური საფუძვლების გააზრება. იგი უნდა იყოს გაბედული, აგრესიული და უკომპრომისო, რაც ნიშნავს დადგენილი საბაზრო ნორმებიდან გადახვევას და საჭიროების შემთხვევაში ნებისმიერი ეკონომიკური ურთიერთობების დონეზე სახელმწიფოს ჩარევას. ყველა დროის ეკონომიკური კრიზისი ყველა ქვეყანაში მხოლოდ სახელმწიფოს აქტიური ჩარევის შედეგად იქნა დაძლეული. ამას ადასტურებს ამჟამად მსოფლიოში მიმდინარე კრიზისის დაძლევის მიმართულებით შექმნილი ანტიკრიზისული პროგრამები. მათში ეკონომიკის მართვასა და რეგულირებაში წამყვანი როლი მთავრობებს განეკუთვნება.

ანტიკრიზისული პროგრამის შედგენას წინ უნდა უძღოდეს, ასევე, ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების თანამედროვე მდგომარეობის სიღრმისეული ანალიზი. თუ დაფიქსირდა ქვეყნის ეკონომიკური მდგომარეობის გაუარესება (ეკონომიკის მკვეთრი დაცემა), ჩამოყალიბებული ეკონომიკური ურთიერთობების მოშლა, საწარმოთა გაკოტრება, უმუშევრობის ზრდა და საბოლოო ჯამში მოსახლეობის ცხოვრების დონისა და ხარისხის გაუარესება, მაშინ აშკარაა, რომ საქმე გვაქვს ეკონომიკურ კრიზისთან. მაგრამ, თუ გამოვლინდა წარმოების შედარებით ზომიერი დაცემა ან ეკონომიკური ზრდის ტემპების შენელება, მთლიანი შიდა პროდუქტის შემცირება

ზედიზედ ორი კვარტლის განმავლობაში (ევროპული მიდგომა), ან ეკონომიკური ზრდის 1-2%-მდე დაცემა (ამერიკული მიდგომა), მაშინ ასეთი მოვლენა უნდა შეფასდეს ეკონომიკურ რეცესიად.

ყურადღება უნდა მიექცეს იმ გარემოებას, რომ ფინანსური კრიზისი, როგორც წესი, ეკონომიკურ კრიზისში გადაიზრდება. რაც შეეხება ეკონომიკურ რეცესიას, ის თავისი ბუნებით და ეკონომიკის ციკლური განვითარების პრინციპებიდან გამომდინარე კანონზომიერი პროცესია, მაგრამ გასათვალისწინებელია ისიც, რომ იგი ხშირად გამოდის კონტროლიდან და შეუმჩნევლად გადაიზრდება კრიზისში.

ამგვარი ანალიტიკური ანალიზის შემდგომ ეტაპზე უნდა დადგინდეს ფინანსური, ეკონომიკური კრიზისების და რეცესიის გამომწვევი ობიექტური და სუბიექტური ფაქტორები (მიზეზები). ისინი შეიძლება იყოს გამოწვეული საგარეო (გლობალური კრიზისი, ომები და ა.შ.) და საშინაო (შიდა კონფლიქტები, არასწორი მენეჯმენტი და ა.შ.) ფაქტორებით. ანტიკრიზისული პროგრამის შინაარსი ბევრადაა დამოკიდებული კრიზისის ბუნება-ხასიათთან – მსუბუქი, ღრმა, მოკლევადიანი, გრძელვადიანი, ლოკალური, ზოგადი, ფარული, ღია კრიზისი. კვლევას უნდა დაექვემდებაროს აგრეთვე ეკონომიკური ხასიათის კრიზისები რა ვადაში შეიძლება გადაიზარდოს მწვავე სოციალურ კრიზისში და არის თუ არა ამ უკანასკნელის პოლიტიკურ კრიზისში გადაზრდის წინაპირობები.

მიმდინარე ეტაპზე საქართველოში შექმნილი და უახლოეს პერიოდში მოსალოდნელი სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის ანალიზისა და შეფასების საფუძველზე შეიძლება გამოიკვეთოს ის ძირითადი ფაქტორები, პირობები და პრობლემური სფეროები, რომლებიც მაღალი ალბათობით შეიძლება იქნან ასახულნი ანტიკრიზისულ პროგრამაში. კერძოდ, მსოფლიო ფინანსური კრიზისის საქართველოს ეკონომიკაზე გავლენის, აგრეთვე აგვისტოს მოვლენებისა და ეკონომიკის სახელმწიფო მენეჯმენტის უარყოფითი შედეგების ნიველირების მიზნით ანტიკრიზისულ პროგრამაში უნდა აისახოს როგორც მაკროეკონომიკური, ისე მიკროეკონომიკური, ორგანიზაციულ-მმართველობითი, და ზოგადად ქვეყნის ეკონომიკური მოწყობის ტრანსფორმაციული ღონისძიებები.

ანტიკრიზისულ პროგრამაში, მსოფლიო გლობალური კრიზისის გავლენის თავიდან აცილების ან შერბილების მიზნით, პრიორიტეტული ადგილი უნდა მიენიჭოს, ქვეყნის ეკონომიკური დამოუკიდებლობის ხარისხის ამაღლებას. გლობალური კრიზისის პირობებში, ბუნებრივია, რომ თითოეული ქვეყანა თავის ეკონომიკურ ურთიერთობებში უპირატესობას ანიჭებს საერთო ეროვნულ ინტერესებს და საჭიროების შემთხვევაში ზღუდავს სხვა ქვეყნებთან ტრადიციულ საფინანსო-ეკონომიკურ ურთიერთობებს.

როგორც ცნობილია, საქართველოში დღევანდელ ეტაპზე მოხმარებული პროდუქციის დაახლოებით 70-75 პროცენტი იმპორტულია ანუ საქართველო ცალმხრივად მჭიდროდაა ინტეგრირებული მსოფლიო ეკონომიკასთან. ცალმხრივად იმიტომ, რომ ექსპორტი იმპორტს 4-5-ჯერ ჩამორჩება. უფრო მეტიც, საქართველო გარესამყაროსთან მეტწილად დაკავშირებულია სტრატეგიული პროდუქციის (ხორბალი, ნავთობპროდუქტები, გაზი და ა.შ.) იმპორტირების კუთხით, ხოლო ექსპორტის პოზიციებიდან ჩვენი ქვეყნის პროდუქცია არაა პირველადი, აუცილებელი მოხმარების, განსაკუთრებით კრიზისულ სიტუაციაში (ღვინო, ხილი, ციტრუსი და ა.შ.).

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ანტიკრიზისულ პროგრამაში პრიორიტეტული ადგილი უნდა დაეთმოს ადგილობრივი წარმოების შენარჩუნება-განვითარებას. უფრო მეტიც, სახელმწიფომ უნდა შექმნას ხელსაყრელი მაკროეკონომიკური და ბიზნეს-გარემო იმ პროდუქციის საწარმოებლად, რომელიც დღეისათვის უცხოეთიდან შემოდის და მისი ადგილზე წარმოებისთვის არსებობს სათანადო ბუნებრივი პირობები და რესურსები. ასეთი სფეროა აგროსაწარმოო კომპლექსი _ სოფლის მეურნეობის პროდუქციის წარმოება, დამზადება და საწარმოო გადამამუშავება. მიუხედავად ამისა, სხვა ქვეყნებიდან საქართველოში შემოტანილი აგროპროდუქტის პროდუქცია თითქმის 2-ჯერ აღემატება ადგილზე წარმოებულს. ამით საქართველო ხელს უწყობს უცხოეთის ქვეყნებში სამუშაო ძალის დასაქმებას და შესაბამისად, ადგილზე უმუშევრობის ზრდას. ანტიკრიზისულმა პროგრამამ ამ მხრივ რადიკალურად უნდა შეცვალოს სიტუაცია საქართველოს ეროვნული ინტერესებიდან გამომდინარე.

გარდა ამისა, ანტიკრიზისულ პროგრამაში პრიორიტეტული ადგილი უნდა მიეკუთვნოს ადგილობრივი რეალური სექტორის აღორძინება-გადარჩენა-განვითარებას, კერძოდ სამრეწველო წარმოებას, მშენებლობას, მომპოვებელ დარგებს, გადამამუშავებელ მრეწველობას და ა.შ. პროგრამაში წამყვანი ადგილი უნდა დაეთმოს ინვესტიციური პოლიტიკის ეფექტიან გამოყენებასაც. კრიზისის დროს ყველაზე სწრაფად ეცემა ინვესტორების ბიზნეს-აქტივობა. ამ დროს ფულის მოძრაობა ნელდება და შესაბამისად სუსტდება ეკონომიკური აქტივობა. კრიზისისადმი განსაკუთრებით მგრძობიარენი ხდებიან უცხოელი ინვესტორები რისკ-ფაქტორების ზრდის გამო და ეს ბუნებრივი პროცესია. საქართველო არ იყო განებივრებული უცხოური ინვესტიციებით (2007 წელს მან 1,7 მლრდ ლარი შეადგინა), მაგრამ აგვისტოს მოვლენებისა და გლობალური ფინანსური კრიზისის შედეგად იგი მნიშვნელოვნად შემცირდა და პროგნოზებიც პესიმისტურია. დღეისათვის საინვესტიციო შიმშილმა დაისადგურა. არის გარკვეული გამოწვევებიც. მაგალითად გასული წლის მიწურულს საქართველოს მთავრობამ არაბულ კომპანია «რაკ ინვესტმენტს» 65 მილიონ აშშ დოლარი

ინვესტიციის საფასურად გადასცა ფოთის ნავსადგური (სახელმწიფოს მფლობელობაში დარჩენილი 49 პროცენტი), რითაც მთლიანად დაკარგა კონტროლის მექანიზმი.

განსაკუთრებით საშიშია კრიზისის დროს უცხოური ინვესტიციის მოძალემა. კეთილსინდისიერი ინვესტორი მაღალი რისკის პირობებში თავს არიდებს საკუთარი სახსრების უცხო ქვეყნებში გადაადგილებას. არაკეთილსინდისიერი ინვესტორი კი სარგებლობს რა კრიზისის დროს ინვესტიციური შიმშილით, თავის სახსრებს თავისუფლად მიმართავს არაკეთილსინდისიერი მიზნების სარეალიზაციოდ. გამომდინარე აღნიშნულიდან, ანტიკრიზისულმა პროგრამამ განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიაქციოს ინვესტიციების წარმომავლობას, მის დივერსიფიკაციას და არ უნდა დაუშვას ერთი ქვეყნისგან ან ქვეყანათა ერთი ჯგუფისგან ინვესტიციების უპირატესი მოზიდვა. ინვესტიციურმა პოლიტიკამ კრიზისის პირობებში გარკვეული, თავდაცვითი სახე უნდა მიიღოს. ამასთან მთავარი აქცენტი უნდა გაკეთდეს საკუთარ, შიდა კერძო და სახელმწიფო ინვესტიციებზე, განსაკუთრებით, იმ სფეროებში, რომლებსაც ქვეყნისათვის სტრატეგიული მნიშვნელობა გააჩნიათ.

ანტიკრიზისული პროგრამის ერთ-ერთი მთავარი ქვაკუთხედი უნდა გახდეს სახელმწიფო ბიუჯეტი და საერთოდ, ქვეყნის საბიუჯეტო სისტემა. კრიზისი და ბიუჯეტი ერთმანეთთან კაზუალურ ურთიერთქმედებაში იმყოფებიან. ერთის მხრივ, ეკონომიკური კრიზისი ამცირებს საბიუჯეტო, განსაკუთრებით საგადასახადო შემოსავლებს, ხოლო, მეორეს მხრივ, საბიუჯეტო ხარჯების გონივრული მანევრირება ეკონომიკური კრიზისის ნეგატიური სოციალურ-ეკონომიკური შედეგების შერბილების საშუალებას იძლევა. მთავარია სწორი ხარჯვითი პოლიტიკის გატარება, რომელიც თავისუფალი იქნება პოლიტიკური იდეოლოგიისგან და ოპტიმალურად იქნება მიმართული როგორც საზოგადოების სოციალური სტანდარტების უზრუნველყოფის, ასევე ეკონომიკის განვითარების სტიმულირებისკენ.

როგორც დღევანდელი მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისის პრაქტიკა გვიჩვენებს, ყველა ქვეყნის მთავრობის მთავარი ეკონომიკური ბერკეტი კრიზისის წინააღმდეგ საბრძოლველად საბიუჯეტო სახსრები აღმოჩნდა. საბოლოო ჯამში კრიზისის დასაძლევად სხვადასხვა ქვეყნების ბიუჯეტიდან დღეისათვის გამოყოფილია თითქმის 8 ტრილიონამდე დოლარი, განსაკუთრებით საბანკო, სადაზღვევო და სამშენებლო სექტორების გადასარჩენად.

საქართველოს 2009 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტი თავისი სტრუქტურით და შინაარსით არსებითად არ განსხვავდება წინა წლის ბიუჯეტისაგან და მას არც შიდა და არც გარე ეკონომიკური კრიზისის კვალი არ ამჩნევია. შემოსავლები 2008 წელთან შედარებით უმნიშვნელოდ 46,5 მლნ ლარით

შემცირდა, ხარჯები კი – 285 მლნ ლარით, მაგრამ მნიშვნელოვნად გაიზარდა დეფიციტი და მან 660 მლნ ლარი შეადგინა. უმნიშვნელოდ შემცირდა ხარჯები საერთო დანიშნულების სახელმწიფო მომსახურებაზე. ყოველგვარ არგუმენტს სცილდება კრიზისის პირობებში ხარჯების ზრდა დასვენებაზე (30,8 მლნ ლარით), გარემოს დაცვაზე (15,5 მლნ ლარით). მართალია, ეკონომიკურ საქმიანობაზე ხარჯების გეგმა 734 მლნ ლარამდე გაიზარდა, მაგრამ იგი ძალიან დაბალია. ასევე გაუგებარია, რითაა გამოწვეული «იაფი კრედიტის» პროგრამისათვის თანხის 20 მლნ-მდე შემცირება (2008 წელს იყო 49,5 მლნ), მაშინ როდესაც პრეზიდენტის ფონდი და მთავრობის ფონდი 10-10 მლნ-ით გაიზარდა და 50-50 მილიონი ლარი შეადგინა. მოგვაჩნია, რომ 2009 წლის ბიუჯეტს ანტიკრიზისული სახე ნამდვილად არ გააჩნია.

ზემოთქმულიდან გამომდინარე, მიზანშეწონილია სახელმწიფო ბიუჯეტის ხელახალი «გადაწერა», იმ მიმართულებით, რომ არსებითად შემცირდეს სახელმწიფო მმართველობაზე და სხვა არამნიშვნელოვან პროგრამებზე გამოყოფილი ასიგნებები და დაახლოებით 2 მილიარდამდე ლარი გამოიყოს რეალური სექტორის მხარდასაჭერად. ამ მიზნით უნდა შეიქმნას «კრიზისის დაძლევის ფონდი», საიდანაც დაბალი საპროცენტო განაკვეთებით სესხები გაიცემა ეკონომიკის სისტემაწარმომქმნელ სფეროებზე (საბანკო სექტორი, სამშენებლო სექტორი, ტურიზმი, მოპოვებითი და გადამამუშავებელი მრეწველობა და ა.შ.). ამ ღონისძიების განხორციელების საკითხი დამოკიდებულია ანალიზის შედეგად გამოვლენილი კრიზისის სიმწვავეზე. ხაზი უნდა გაესვას ერთ გარემოებას. დღეს მსოფლიოში კრიზისის პირველი ტალღის ჩასაქრობად ძირითადად საბიუჯეტო სახსრები გამოიყენება. საქართველოში კი საბიუჯეტო დახმარების შესახებ სამშენებლო სექტორის მიერ მოთხოვნილმა დახმარებამ ადგილობრივი ხელისუფლების უკმაყოფილება გამოიწვია, რაც ყოვლად უსაფუძვლოა. თუ ბიზნესს კრიზისის პერიოდში ფინანსური დახმარება არ გაეწია, ეს ნიშნავს, რომ ბიუჯეტის შესრულებას პრობლემა შეექმნება და შესაბამისად ჯაჭვური რეაქცია ახალ, თვისობრივად უფრო ღრმა კრიზისამდე მიგვიყვანს. ამიტომაც, სახელმწიფო და ბაზარი კი არ უნდა დაუპირისპირდეს ერთმანეთს, არამედ, პირიქით, ერთობლივი ძალისხმევით უნდა იბრძოლონ კრიზისის დასაძლევად. მშენებლებს და რეალური სექტორის სხვა დარგებს სახელმწიფომ უნდა გამოუყოს საბიუჯეტო დახმარება რაღაც პირობებით (პროცენტები, საკონტროლო პაკეტი, ნაწილობრივი ცენტრალიზაცია და ა.შ.), რათა ეკონომიკა არ მივიდეს კოლაფსამდე და საფრთხე არ შეექმნას ქვეყნის მომავალს.

გასული წლის ოქტომბერში დონორთა საერთაშორისო კონფერენციაზე, საქართველოსთვის გამოყოფილი 4,5 მლრდ დოლარის (2 მლრდ-გრანტი და 2,5 მლრდ სესხი) უმეტესი ნაწილი უნდა

წარმართოს ქვეყნის რეალურ სექტორში, აგრეთვე ინფრასტრუქტურის (მათ შორის საწარმო ინფრასტრუქტურის) აღდგენა-განვითარებაზე (ენერგეტიკა, გზები, საბიუჯეტო დახმარება). პროგრამაში უნდა გაიწეროს ამ თანხის რეციპიენტების ჩამონათვალი, თანხის მიღების სავარაუდო ვადები და მოსალოდნელი შედეგები. თანხის ხარჯვის კანონიერებაზე, მიზნობრიობაზე და ეფექტიანობაზე ევროკავშირთან ერთად კონტროლი უნდა დააწესოს ქვეყნის მაკონტროლებელმა უწყებებმა და სამოქალაქო საზოგადოებამ.

უნდა აღინიშნოს, რომ საკმაოდ დიდი მოცულობის საერთაშორისო ფინანსური დახმარება, ეკონომიკასთან ერთად დიდი დადებითი ფსიქოლოგიური მუხტის შემცველია, თუმცა იგი გარკვეულ რისკსაც შეიცავს, რამეთუ მომავალი 3 წლის განმავლობაში ამ თანხის ტრანშებად მიღება-არმიღების საკითხი ბევრადაა დამოკიდებული, თუ როგორ სახეს მიიღებს გლობალური ფინანსური კრიზისი.

კრიზისის პირობებში რეალური სექტორის სტიმულირებისთვის მაქსიმალურად უნდა იქნეს გამოყენებული საგადასახადო სისტემა. ამასთან აქცენტი უნდა იქნას აღებული არა მხოლოდ საგადასახადო განაკვეთების შემცირებაზე, არამედ აგრეთვე საგადასახადო ტვირთის ოპტიმალურ გადანაწილებაზე მწარმოებლებს, მომხმარებლებს და კაპიტალს შორის, პირდაპირ და ირიბ გადასახადებს შორის.

ეკონომიკური კრიზისის პირობებში დღევანდელ ეტაპზე თითქმის ყველა ქვეყანამ მიმართა გადასახადების შედარებით ლიბერალიზაციას. არც საქართველოა გამონაკლისი. საშემოსავლო გადასახადის განაკვეთი 25 პროცენტიდან შემცირდა 20 პროცენტამდე, რაც, რა თქმა უნდა ანტიკრიზისული კუთხით წინგადადგმული ნაბიჯია, მაგრამ აქ ერთ გარემოებას უნდა გაესვას ხაზი. ხელისუფლების განცხადება იმის შესახებ, რომ საშემოსავლო გადასახადების შემცირების შედეგად 250 მილიონი ლარი ეკონომიკას დარჩა და ინვესტიციურ აქტივობას შეუწყობს ხელს, გაუაზრებელი და უსაფუძვლოა. აღნიშნული თანხა დასაქმებულთა პირად ფულად შემოსავალს ემატება და თითოეულ დასაქმებულზე იგი იმდენად მცირეა, რომ მისი ინვესტიციასთან დაკავშირება აზრს მოკლებულია.

ანტიკრიზისულ პროგრამაში სრულად უნდა აისახოს საგადასახადო სისტემის შესაძლებლობანი კრიზისის დამლევის საქმეში. ეკონომიკური კრიზისის დამლევაში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება საგადასახადო მექანიზმის ოპტიმიზაციას, გადასახადების ფისკალურ და მასტიმულირებელ ფუნქციებს შორის რაციონალური თანაფარდობის დამყარებას.

კრიზისის პირობებში საგადასახადო განაკვეთების ოპტიმიზაციის პარალელურად დიდ მნიშვნელობას იძენს საგადასახადო პრეფერენციების სისტემის შემუშავება და პრაქტიკული